

Відомості про автора:

Булах Ірина Сергіївна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та консультативної психології Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Статтю подано до друку 27.03.2015.

УДК 37.091.12:159-051]:159.947.5

© В. В. Волошина, 2015 р.

В. В. Волошина (м. Київ)

СПЕЦИФІКА ПРОЯВУ ГУБРИСТИЧНОЇ МОТИВАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

У статті здійснено теоретичний аналіз аспектів губристичної мотивації майбутніх психологів, яка розглядається у якості аксіологічної складової успішності набуття ними професійних навичок. Аналіз позитивних і негативних сторін губристичної мотивації в процесі підготовки майбутніх психологів є значущим, оскільки сприяє усвідомленню глибинних мотивів особистості в оволодінні психологічними знаннями. Такі губристичні аспекти як прагнення до домінування над іншими та необхідність у визнанні з боку оточуючих не можуть виступати детермінантами професійного вибору майбутнього психолога. На основі результатів теоретико-емпіричного аналізу у статті аргументується необхідність діагностики губристичних мотивів студентів-психологів в процесі оволодіння ними фаховими знаннями та побудови аксіотехнології навчання, спрямованої на формування потреби в самовдосконаленні й саморозвитку як домінантних сторін губристичної мотивації особистості майбутніх професійних психологів.

Ключові слова: аксіологія, професійна підготовка, самоставлення, губристична мотивація, майбутні психологи, особистісні цінності, професійні цінності.

В статье осуществлен теоретический анализ аспектов губристической мотивации, которая рассматривается в качестве аксиологической составляющей успешности и эффективности приобретения профессиональных знаний и навыков будущими психологами. Анализа положительных и отрицательных сторон губристической мотивации в процессе профессиональной подготовки предоставляет возможность определения глубинных мотивов овладения психологическими знаниями личностью. Наличие таких губристических мотивационных аспектов как стремление к доминированию над другими и потребность в признании со стороны окружающих, по мнению автора статьи, не могут детерминировать профессиональный выбор будущих психологов. В результате проведенного теоретико-эмпирического исследования в статье аргументируется необходимость диагностики в процессе профессиональной подготовки губристических мотивов будущих психологов и построения аксиотехнологии обучения, направленной на формирование потребности личности в самосовершенствовании и саморазвития как доминантных сторон губристической мотивации студентов-психологов.

Ключевые слова: аксиология, профессиональная подготовка, самоотношение, губристическая мотивация, будущий психолог, личностные ценности, профессиональные ценности

This article provides a theoretical analysis of hubrystical motivation of future psychologists in question as axiological component of succesful acquisition of skills. Such hubrystical aspects as desire to dominate the others and for recognition by others can not be dominant in a professional activity of

psychologist. From the foregoing the article discusses the necessity of diagnosis of existing dominant parties of expressing the hubrystical motive of future psychologists in the process of training and building aksiotecnology of studies which is aimed for formation the necessity of self-improvement.

Key words: *axiology, professional training, self-determination, hubrystical, motivation, future psychologists, personal values, professional values.*

Постановка проблеми. Вивчаючи проблему особистісної аксіосфери майбутнього психолога, зокрема, формування у нього цінності пізнання, ставлення до самого себе та цінності діяльності (активності) ми дійшли висновку про наявність специфічної особистісної мотивації, яка виступає стимулом особистісного розвитку майбутнього психолога, мотивує його прагнення до особистісного зростання, усвідомлення домінуючих аспектів особистісної аксіосфери й пошуку власної самоцінності як психолога, тобто створює внутрішній базис якості професійної підготовки майбутнього фахівця. Такою виявилась губристична мотивація особистості.

Хоча, за нашим дослідженням, губристична мотивація має суттєвий вплив на формування не лише фаховості майбутнього психолога, а й складає одну з граней його професійного та життєвого успіху, на сьогодні спостерігається незначна кількість наукових розвідок присвячених вивченню цих мотиваційних сторін особистості. Водночас, варто відмітити ряд наукових досліджень [1;6;9;15;16;17;18], у яких тим чи іншим чином розкривалися аспекти губристичної мотивації через систему самостверджень особистості, її рівня домагань, самооцінки, самолюбства, установок на перемогу, віри у власні сили тощо.

Аналіз наукових досліджень. Термін «губристична мотивація» був введений наприкінці минулого століття Ю.Козелецьким [9], під яким розумілося стійке прагнення особистості до підкріплення й підвищення власної самоцінності (особистісної значущості). На думку вченого підтвердження власної цінності породжує в особистості задоволення і гордість, підвищує рівень індивідуальної безпеки, орієнтує на збереження неповторності, оптимістичності у поглядах на оточуючу дійсність, а також виконує сенсотворчу функцію в процесі вирішення життєвих проблемних ситуацій. Разом з цим автор висловив застереження стосовно амбівалентності губристичної мотивації, оскільки в ній поєднуються позитивні й негативні аспекти. До позитивних відносять прагнення самовдосконалення, а до негативних - відчуття власної значущості та прагнення до набуття влади. Обидві сторони цієї мотивації певною мірою притаманні кожному. З огляду на те, що професійна діяльність майбутнього психолога безпосередньо пов'язана з долею людини, її психологічним здоров'ям та соціальним середовищем, видається надзвичайно важливим розуміння якісної сторони губристичних мотивів, які рухають особистісним розвитком та професійним становленням майбутнього психолога, зокрема, досягнення самовдосконалення у наданні допомоги іншим чи оволодіння способами маніпулятивного впливу з метою задоволення владних потреб і утвердження власного авторитету.

Мета статті. Розкрити сутність прояву губристичної мотивації майбутніх психологів в процесі їх професійної підготовки у вищому навчальному педагогічному закладі.

Виклад основного матеріалу та результати досліджень. Характеризуючи діяльність особистості, К.О.Абульханова-Славська вказувала на те, що рівень домагань є найважливішою складовою особистісної активності. При цьому домагання передбачають наявність ціннісного взаємозв'язку особистості з реальністю, за посередництва чого й здійснюється її самовираження. На основі домагань, за висловом вченої, виявляються ціннісна характеристика особистості, її життєві смисли, самооцінка, самоставлення, визначається рівень запитів й очікувань, окреслюються контури діяльності, її межі, а також, виокремлюються зовнішні й внутрішні стрижневі опори досягнення поставленої мети тощо. Саме рівень домагань стимулює особистість до вибору тієї діяльності, яка відповідає її узагальненим уявленням про себе, самооцінці й очікуванню успіху. Продовжуючи, вчена стверджувала, що Я-образ особистості залежить від сукупності адекватних/неадекватних реалістичних/нереалістичних її уявлень про себе, які включають

самооцінку, самоприйняття, самолюбство тощо. Але вибір діяльності чи постановка мети скеровуються не завищеною чи заниженою самооцінкою особистості, а тими індивідуальними причинами (бар'єрами), які призводять до такого заниження її самооцінки і рівня домагань [1, с.229-234].

Також значущу роль у процесі особистісного розвитку вчена відводила самолюбству, яке вважала інтегральним особистісним утворенням, що виступає джерелом розвитку й активною стороною особистісного «Я». Це інтегральне утворення, на її переконання, водночас виступає почуттям, яке й слугує істинною особистісною ініціативою, а його інтеграл утворюється на основі об'єднання ініціатив, бажань, обов'язку і відповідальності особистості. При наявності такого інтеграла самолюбства особистість активізує дії на пошук власної корисності й необхідності для суспільства, вбачаючи в цьому особистісну цінність, чесноту, надійність та раціональність [1].

Описуючи у такий спосіб специфіку діяльності особистості, К.О.Абульханово-Славська, за нашим припущенням, вказувала саме на наявність губристичної мотивації, тобто притаманний особистості комплекс дієвих стимулів, який включає емоції, цінності, особистісні запити, очікувані успіхи тощо.

Безпосередньо особистісні цінності, за висновками О.В.Карпової [10], зберігаються на першому з п'яти мотиваційних рівнів особистості, який О.М.Леонтьєв [11] назвав метасистемним (особистісним). Саме вони й відіграють особливу роль у особистісному і професійному зростанні майбутнього фахівця. У цьому ж аспекті Ю.М.Забродін [4], розкриваючи психологічну сутність мотивації людини, стверджував про те, що її зміст криється в значущості й корисності дій для особистості, а не в потребах і способах досягнення нею мети. Інакше кажучи, без цінності й смислів, які особистість надає власним діям, мотиваційна сфера втрачатиме свій зміст.

Таким чином, особистісні цінності на метасистемному мотиваційному рівні детермінують губристичну мотивацію особистості. У цьому, на нашу думку, виявляється тісний взаємозв'язок аксіологічної та мотиваційної сфер особистості. Оскільки, будь-яка немотивована діяльність не принесе особистості задоволення і не матиме ефективності, якщо не є цінною ні для неї, ні для оточуючих. Водночас, пошук власної цінності чи навмисне возвеличення результатів діяльності, при відсутності адекватного губристичного підкріплення, тобто аксіологічної особистісної вмотивованості, матиме неоднозначні відгуки у суспільстві.

Губристична мотивація передбачає емоційне ставлення людини до власної діяльності. За Ю.Козелецьким [9], її наявність у структурі особистості спроможна викликати позитивні емоції й гордість, навіть тоді, коли процес чи результати діяльності лише уявляються, та пережити реальне задоволення й гордість у результаті досягнення успіху. Це дає підстави висловити припущення стосовно здатності особистості відчувати антиципуючі позитивні емоції під час формування намірів та перспектив власних особистісних змін, відкриття нового у собі в процесі трансформації зі студента-психолога у психолога-початківця й кваліфікованого фахівця, а саме, пережити задоволення від проектування ідеального професійного Я-образу та надалі його реального втілення. У таких позитивних емоційних переживаннях студенту-психологу під силу осмислення «мотиваційного потоку», в якому концентрація на труднощах професійної підготовки трансформується у відповідальне ознайомлення з аксіосферою професії, підкріплене особистісною зацікавленістю у відкритті власних можливостей та отриманні нового досвіду. В подібні періоди у майбутнього психолога ніби розширюються межі його витривалості, а ціннісність пізнання супроводжується наснагою і захопленням. На аксіологічному рівні студента це сприяє синергизованості особистісних та професійних компонентів його самосвідомості. Ціннісні орієнтації викристалізуються в цінності, створюючи інтеграл професійної цінності майбутнього психолога-консультанта, психолога-тренера чи соціального психолога тощо, у відповідності до обраної спеціалізації.

З огляду на те, що мотивація особистості соціально зумовлена, то й губристична не є виключенням. Будь-які дії особистості через схвалення чи покарання оцінюються оточуючими

людьми. Якщо для підвищення самооцінки особистості необхідне зовнішнє підкріплення і визнання її успіхів з боку оточення, а невдачі й критика її знижують, - то треба констатувати домінування зовнішньо орієнтованої губристичної мотивації майбутнього психолога, яка виявляється у прагненні влади та переваг над іншими. Інша форма губристичності більш внутрішня. Людина орієнтована на самовдосконалення, утвердження та підкріплення самооцінки, а, отже, рівня власної цінності. Завдяки постійній роботі над собою, підвищуючи рівень знань, умінь та навичок й формуючи проєкцію фахової майстерності, майбутній психолог у такий спосіб підсилює позитивне враження про перспективи власних професійних можливостей, інтенсифікуючи життєву енергію та активність. Такий студент-психолог більш впевнений і захищений від різного роду зовнішніх чи внутрішніх конфліктних ситуацій та не відчуває залежності від зовнішнього схвалення чи підтвердження успішності діяльності. Його самолюбство має адекватний характер і не страждає від порівняння з іншими, активізуючи внутрішню установку до творення в собі чогось нового й оригінального. Він постійно підвищує власний рівень домагань, перебуває у пошуку власної самоцінності та значущості для інших за посередництва особистісних умінь і навичок. Ключовим аспектом тут виступає мотивація до дії (активності), яка через пошук особистісної цінності в діяльності для інших створює основу сенсу буття.

Як відмічалось раніше, за положеннями аксіологічного підходу прагнення до самовдосконалення є природним й адекватним мотивом особистості для постійного розвитку і самореалізації. При цьому необхідно з'ясувати якісну сторону губристичної мотивації особистості. За особливостями її вияву в процесі професійної підготовки можлива диференціація ціннісних орієнтацій майбутніх психологів. Адже, для одних пошук ресурсу особистісного зростання перебуває у межах цілей і планів самовдосконалення, а інші намагаються утвердитись, возвеличитись чи вирішити власні проблеми за рахунок іншого, тобто метою останніх є не саморозвиток, а отримання переваги чи влади над кимось та ін. Якщо перших особистостей можна вважати адекватними і цілеспрямованими, то у поведінці інших простежується комплекс неповноцінності, який компенсується пошуком способів підвищення власної самооцінки за рахунок віднайдення недоліків іншого.

Для нашого дослідження вартісність губристичної мотивація у тому, що в ній приховані, на нашу думку, психологічні механізми формування ціннісного ставлення студента-психолога до себе як майбутнього фахового психолога, усвідомлення ієрархічної структури особистісних цінностей та цінності дії (активності) стосовно самовдосконалення з метою ефективного виконання професійних функцій. Точніше, на етапі усвідомлення особистісних цінностей необхідно діагностувати не лише загальну внутрішню та зовнішню мотивацію, а й губристичну, оскільки ціннісне ставлення до іншого є віддзеркаленням ставлення до самого себе. Значущість цього положення для майбутніх психологів влучно підтвердила К.О.Абульханово-Славська [1], яка зазначала що неможливо виробити ціннісне, поважне ставлення до іншого, вважаючи себе нікчемою й заперечуючи власну самоцінність.

Водночас, саме специфіка губристичної мотивації може вказувати на один із аспектів професійної придатності у тому розумінні, що психологом не може бути особистість, яка прагне возвеличення над іншими, постійно порівнює себе з іншими з метою знаходження власних переваг чи того більше, прагне відчувати свою владу над життям інших. Психолог не може радіти з того, що інші переживають такі ж самі проблеми, як і він, або вважати себе «магом», який маніпулює людьми, смикаючи за ниточки їхніх почуттів. Діагностика на ранніх етапах професійної підготовки майбутніх психологів наявності у них подібних губристичних мотивів може значно полегшити вирішення особистісних проблем і, навіть, поставити питання про зміну напрямку професійної освіти студента, у разі неможливості зміни його установок.

Спираючись на висловлені дотичні характеристики губристичної мотивації особистості К.О.Абульхановою-Славською які, на нашу думку, є надзвичайно важливими для професійної підготовки майбутнього психолога вважаємо за потрібне зазначити наступне. Включаючи студента у

технологію формування інтегралу професійної цінності, необхідно враховувати рівень та ознаки його самоцінності, самолюбства і бажання досконалості, які виступають складовими його губристичної мотивації й вибудовуються на адекватності чи неадекватності самооцінки і узагальнених уявленнях про себе тощо. Наявність внутрішніх бар'єрів студента-психолога може породжувати в нього невпевненість й тривожність з приводу формування перспективи аксіологічної ідентичності, що виявляються у зневірі особистості у власних силах та формулюються у вербальних твердженнях на кшталт: «мені таким ніколи не стати», «я цього зробити не можу», «у мене на це не вистачить сил» тощо. Разом з цим губристична мотивація може бути ресурсною і слугувати внутрішнім стимулом для його особистісного зростання. При умові того, що почуття самоцінності не дозволяє особистості погоджуватися з низьким рівнем результативності виконання будь-якої діяльності, ні стосовно навчання, ні практичних дій. Наприклад, засвоюючи матеріал орієнтуватися не на елементарну його задачу на заліку, а самому намагатись перевірити правильність розуміння засвоєного, прагнучи оригінальності й дискусійності в презентації власної позиції викладачу. А ціннісність дії (активності) та загальне позитивне уявлення про себе стимулює студента-психолога до включення в процесі професійної підготовки в якомога ширшу систему практичних дій будь-якої складності, проходження індивідуальних консультацій, тренінгів чи психотерапевтичних груп, не озираючись на невдачу чи порівняння себе з іншими, керуючись лише бажанням отримати досвід і корисний результат для майбутньої фахової діяльності.

Одним із ключових положень ціннісно-особистісного підходу в професійній підготовці майбутнього психолога є усвідомлення останнім самоцінності та значущості себе як психолога, а саме, визначення власної ефективності, цінності й корисності у наданні допомоги іншим. Усвідомлення самоцінності не виникає в результаті елементарного накопичення теоретичних і практичних знань. Поряд з цим особистості ще необхідно вірити в свої сили, мати ціннісну позицію стосовно іншого, довіряти власним почуттям, бути впевненим у фаховості власних дій тощо. Варто зауважити, що віру в себе і самоцінність як психолога, студент має отримати саме в процесі професійної підготовки у вищому навчальному педагогічному закладі. У цьому нам вбачається ще одне завдання аксіологічно спрямованої психотехнології підготовки майбутніх психологів, яке має перспективи реалізації під час втілення психотехніки формування губристичної та професійної мотивації майбутнього психолога.

Віра майбутнього психолога у свої можливості, визначаючи рівень його самоцінності, дозволяє вірити у внутрішні ресурси іншого, що є надзвичайно важливим компонентом професійної діяльності фахівця. За визначенням Б.Ніколауса [23], віру особистості в себе варто розглядати як могутню силу в її житті, позитивна чи негативна налаштованість якої надає життю відповідного емоційного забарвлення. Для людини віра у свої можливості позитивно енергетизована, рівно настільки, на скільки зневіра у власних силах може бути руйнівною для неї. Особистості, яким властива віра в себе і смисл буття, оптимістичні, натхненні, повні сил і перспективних планів. Їм під силу надихнути й переконати інших у позитивному вирішенні їхніх проблем, активізувати в них надію й установку на розв'язання складних життєвих обставин, що вже на початкових етапах консультативної чи тренінгової взаємодії забезпечує більшу половину успіху всього процесу. Віра психолога в інших здатна наділяти його професійну діяльність самовіддачею Прометея, який подарував своє серце людям. І саме це надихає психолога на досягнення нових вершин у професійній майстерності. Свого часу А.Менегетті [14] зазначав, що займаючись в житті будь-якою діяльністю, особистість не повинна зраджувати свій внутрішній момент істини. На думку вченого, спроможність особистості любити своє існування, де неподільними є і життя, і діяльність збільшує внутрішні сили й потенції, які характерні для кожного, але у багатьох вони приховані. Успішна й натхненна професійна діяльність стимулює прагнення фахівця до оволодіння новими техніками, формами фахових умінь і навичок, досягнення екологічності й досконалості у наданні психологічної допомоги тощо.

Взаємодія з іншими завжди породжує у людини думки про те, як її сприймають оточуючі. А для психологічної взаємодії характерні навіть деякі види технік, наприклад, віддзеркалення, коли психологу варто передати своєю мімікою, жестами, положенням тіла стан клієнта. За наявності особистісних комплексів чи відсутності впевненості у собі така техніка буде непродуктивною, оскільки психолог-консультант постійно контролюватиме свій зовнішній вигляд, а робота з групою для психолога-тренера стане нестерпною, оскільки, десять, а то й більше осіб тривалий час спрямовуватимуть свої погляди в його бік, відслідковуючи, на його думку, недоліки зовнішнього вигляду тощо. Це може стати серйозним випробуванням для психолога-початківця, якщо на етапі його професійної підготовки не виявити цих аспектів губристичної мотивації.

У такому разі можна стверджувати, що в професійній підготовці майбутнього психолога віра в себе, як ціннісність у ставленні до себе, вперше має виявлятися у виборі спеціалізації психолога-консультанта, психолога-тренера чи соціального психолога тощо. Адже кожна зі спеціалізацій, яку обрав майбутній фахівець покладається на його індивідуальні відмінності не лише в професійній майстерності умінь і навичок, а й в губристичній мотивації.

В результаті емпіричного вивчення аспектів губристичної мотивації студентів-психологів нами була виявлена закономірність у наявності взаємозв'язку між індивідуальними характерологічними властивостями студентів і їхнім вибором спеціалізації. Ця закономірність простежувалась у тому, що обрати спеціалізацію психолога-тренера більш схильними були екстравертовані студенти, яким характерна оптимістичність, життєрадісність, активність, навіть грайливість у ставленні до життєвих негараздів. А до вибору спеціалізації психолог-консультант більш тяжіли інтровертовані студенти, менш темпераментні, цілеспрямовані, зосереджені, терплячі, толерантні, з внутрішнім локусом контролю тощо. Також спостерігаються відмінності в їхніх губристичних мотивах. Так, студентам, які обирають спеціальність психолог-консультант чи соціальний психолог більшою мірою властиве прагнення до влади, пошук особистісних переваг над іншими та виявляють, порівняно з іншими студентами-психологами, нижчий рівень альтруїстичності у наданні допомоги. Тоді як у психологів-тренерів відмічається вищий рівень альтруїстичності у ставленні до інших, а корисність власної професійної діяльності вбачається у забезпеченні інших дієвими практиками соціальної взаємодії.

У нашому дослідженні також були зафіксовані випадки відсутності губристичних мотивів стосовно пошуку власної самоцінності. В роботах А.Маслоу [22] це явище трактується як комплекс Іони. З одного боку він може виявлятися у відсутності прагнення особистості реалізувати свої здібності, у намаганні уникнути відповідальності в будь-якій діяльності, у наявності незначних перспективних цілей, не використанні власних здібностей або їхньої відсутності у певній діяльності, незацікавленості у навчанні, а з іншого - цей чинник може вказувати на втрату особистістю, з якихось причин, сенсу буття, переоцінку цінностей тощо. Невмотивована особистість до самовдосконалення не володіє ресурсом до мотивації інших. Але на все це у неї є причини, які криються у досвіді її минулого життя. Такі студенти потребують особливої уваги з боку викладачів психологічних дисциплін. Підтримка їх на шляху виявлення особистісної самоцінності в процесі розгортання аксіологічної технології сприятиме з'ясуванню не лише психологічних бар'єрів чи комплексів, а й допоможе визначити напрямок професійних інтересів, які не обов'язково можуть перетинатись з діяльністю психолога.

Висновки. Таким чином, і для психолога-консультанта, і для психолога-тренера усвідомлення якості сприйняття себе іншими, погодження чи неприйняття такої оцінки, кероване губристичною мотивацією майбутнього психолога, займає далеко не останню сходинку в переліку його професійних компетентностей.

Як засвідчує вище викладений матеріал, професійна підготовка майбутніх психологів має складні психологічні аспекти, не врахувавши які можна отримати негативні результати. Відсутність професійної орієнтації у школах та профвідбору у вузах поступово призвели до рідкісного вжитку такого поняття як «покликання». Більшість студентів, вступаючи до вузу, не знають своїх

здібностей, талантів і можливостей. І перші етапи професійної підготовки витрачаються не на оволодіння професійною інформацією, а на з'ясування того, наскільки ціннісним виявляється для майбутнього фахівця запропоноване навчальним закладом освітнє навантаження. Не знайшовши особистісного відгуку в професійній підготовці, особистість може дійти висновку про те, що взагалі не володіє ніякими здібностями чи талантами. Але як зауважував Дж. Келлі [7], особистість не має бути жертвою власної біографії, за нею завжди повинен залишатись вибір. У зв'язку з цим умови професійної підготовки мають сприяти розвитку здібностей і розкриттю специфіки губристичної мотивації студентської молоді, зокрема, формувати в них не лише професійні мотиви майбутнього психолога, а й активізувати прагнення до пошуку власної самоцінності. Це не означає, що у майбутнього психолога необхідно діагностувати наявні мотиви і схарактеризувати їхню доцільність. Варто запропонувати такий алгоритм психотехнології професійної підготовки, за яким бажані ціннісні орієнтації, будуть набувати особистісної значущості, утверджуватись у структурі майбутнього фахівця як цінності, а професійно значущі губристичні мотиви формувати в нього особистісні ціннісні устремління до самовдосконалення.

Подальші наукові розвідки будуть нами спрямовані на виявлення закономірностей формування губристичної мотивації майбутніх психологів в процесі їхньої професійної підготовки у вищому навчальному педагогічному закладі.

Література

1. Абульханова-Славська К.А. Стратегия жизни. - М.: Мысль, 1991.- 299 с.
2. Василюк Ф.Е. Психология переживания. - М.: Изд-во МГУ, 1984.- 200 с.
3. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека. - М.: МГУ, 1990. - 288с.
4. Забродин Ю.М. Процессы принятия решения на сенсорно-перцептивном уровне // Проблемы принятия решения. - М.: Наука, 1976. - С. 33-55.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы – СПб: «Питер», 2000.- 512 с.
6. Имедадзе И.В. Полимотивация и принцип соответствия мотива и деятельности - В кн.: Проблема формирования социогенных потребностей. Тбилиси, 1981. - С. 31-39.
7. Келли Дж. Психотерапия конструктивного альтернативизма: психология личностной модели // Техники консультирования и психотерапии / Сост.: У.С.Сахакиан, М., «Апрель-пресс»; «Эксмо-пресс», 2000. - С.402-403.
8. Келли Дж. «Теория личности (теория личных конструктов)», СПб, «Речь», 2000. - 249 с.
9. Козелецкий Ю. Психологическая теория решений.- М.:Прогрес,1979. - 158с.
10. Карпова Е. В. Ресурсы торгового предприятия: учеб. пособие для вузов / Е.В.Карпова. - М.: КноРус, 2005. - 243 с.
11. Леонтьев В.Г. Мотивация и психологические механизмы ее формирования. – Новосибирск: ГП «Новосибирский полиграфкомбинат», 2002. - 264 с.
12. Леонтьев Д.А. От социальных ценностей к личностным: социогенез и феноменология ценностной регуляции деятельности // Вестник МГУ. - Сер. Психология. – 1996. - №4. - С. 35 - 44.
13. Маслоу А. Г. Дальние пределы человеческой психики /Пер.с англ. А.М.Тат-лыдаевой; Научн. ред., вступ. статья и коммент. Н.Н.Акулиной. - СПб.: Изд. группа «Евразия», 1997. - 430 с.
14. Менегетти А. Психология лидера /Пер. с итал. ННБФ «Онтопсихология». Изд. 4-е, допол. - М: ННБФ «Онтопсихология», 2004.- 256 с.
15. Мотивация поведения: биологические, когнитивные и социальные аспекты / Р. Фрэнкин. - 5-е изд. - СПб.: Питер, 2003. - 651 с.
16. Психология мотивации достижения / Хекхаузен Х. - Санкт-Петербург: Речь, 2001.- 256 с.
17. Фоменко К.І. Губристична мотивація в характеристиці спрямованості особистості / К.І. Фоменко // Наука і освіта: науково-практичний журнал Південного наукового Центру

- НАПН України. - Тематичний спецвипуск «Когнітивні процеси та творчість». – Одеса, 2010. – С. 378-381.
18. *Фоменко К.І.* Розробка та апробація методики «Діагностика губристичної мотивації» / К.І. Фоменко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Вип. 43. Серія: Психологія. - Харків: ХНУ, 2010. - № 902. – С. 301-304.
 19. *Хекхаузен Х.* Мотивация и деятельность. - 2-е изд. / Под ред. Д.А.Леонтьева, Б.М.Величковского. - СПб.: Питер-пресс; М.: Смысл, 2003. - 864 с.
 20. *Чирков В.И.* Самодетерминация и внутренняя мотивация поведения человека // Вопросы психологии - 1998.- №3. - С. 116-132.
 21. *Валм А.* Axiology: The science of values; Ethics: The science of ought ness. A pair of books bound together. – 1980. – 234 p.
 22. *Maslow A.* Motivation and personality. Rev. ed. New York: Harper and Row. 1970.
 23. *Nikolaus B. Enkelmann.* Власть харизмы / Die Macht Der Motivation: Омега-Л, Интерэксперт, 2014. - 286 с.

Відомості про автора:

Волошина Валентина Віталіївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та консультативної психології Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій НПУ імені М. П. Драгоманова.

Статтю подано до друку 15.04.2015.

УДК 378.147.091.31-051:159.9

© Н. М. Дідик, 2015 р.

Н. М. Дідик (м. Кам'янець-Подільський)

СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНІНГУ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У статті розглянуто специфіку проведення тренінгу розвитку професійно значущих характеристик особистісної зрілості майбутніх психологів. Проаналізовано його мета і завдання, три блоки і структура занять. Теоретичну основу тренінгу розвитку професійно значущих характеристик особистісної зрілості майбутніх психологів становили вправи з різних видів терапії. У тренінгу використовувалися релаксаційні і психогімнастичні вправи, психодіагностичні методики, повчальні притчі, групові дискусії, рольові ігри, творчі завдання, психомалюнки, музикотерапія. Обґрунтовано результати формульованого експерименту, достовірність яких перевірена за допомогою методів математичної статистики. Подані отримані дані діагностики механізмів самозміни у тренінгу за результатами анкети рефлексивності. Окреслено висновки та перспективи подальших досліджень даної проблеми.

Ключові слова: особистісна зрілість, особистісне зростання, механізми самозміни, психологічний тренінг, конструктивна активність, зріла особистість.

В статье рассмотрена специфика проведения тренинга развития профессионально значимых характеристик личностной зрелости будущих психологов. Проанализирована его цель и задание, три блока и структура занятий. Теоретическую основу тренинга развития профессионально значимых характеристик личностной зрелости будущих психологов составляли упражнения из разных видов терапии. В тренинге использовались релаксационные и психогимнастические упражнения, психодиагностические методики, поучительные притчи, групповые дискуссии, ролевые игры, творческие задания, психорисунки, музыкотерапия. Обоснованы результаты формирующего эксперимента, достоверность которых проверена с